

آینده پژوهی هوشمندسازی نظام مالیاتی کشور (با رویکرد سناریونویسی)

عیسی هاشمی قندعلی^۱، فواد مکوندی^{۲*}، رضا رستمی نیا^۳، عزت الله کیانی^۴، وحید چناری^۵

چکیده

زمینه و هدف: هدف از این پژوهش، آینده پژوهی هوشمندسازی نظام مالیاتی کشور (با رویکرد سناریونویسی) است. این تحقیق از روش آمیخته (کمی و کیفی) استفاده نموده است.

جامعه و نمونه آماری: جامعه آماری این تحقیق در بخش کیفی و فراترکیب مقالات موجود در سایت های علمی و پژوهشی که ۱۰ مقاله انتخاب شدند و اساتید دانشگاهی و مدیران و مسئولان نظام مالیاتی کشور به روش هدفمند و در دسترس تعداد ۲۰ نفر انتخاب شدند.

روش تحقیق: روش تحقیق بخش کمی که یک تحقیق توصیفی است در بخش کمی با استفاده از روش توصیفی - پیمایشی و تکنیک دلفی عوامل شناسایی شده مورد جرح و تعدیل قرار گرفت و در انتها با استفاده از روش سناریونویسی و با رویکرد آینده پژوهی، سناریوهای مربوطه ارائه شده اند.

یافته های تحقیق: با انجام روش کسپ و ایجاد ارزش حیاتی مقالات و با روش بررسی پیشینه ها تعداد ۶۱ شاخص در قالب ۱۱ مولفه شناسایی شد. با استفاده از روش کمی دلفی که در دو دور اجرا شد تعداد مولفه ها و شاخص ها ۵۷ و ۱۱ مولفه غربالگری شدند. در آخرین مرحله با استفاده از روش آینده پژوهی سناریوهای یازده گانه معرفی شدند.

نتیجه گیری: با هوشمندسازی نظام مالیاتی اخذ مالیات، سازمان امور مالیاتی با دسترسی به تمام حساب های بانکی، سامانه های خرید و فروش و تبادل ارز و کالا می تواند به صورت دقیق و بدون اشتباه مالیات را اخذ گردد.

واژگان کلیدی: آینده پژوهی، نظام مالیاتی، هوشمندسازی، سناریونویسی

^۱گروه مدیریت دولتی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران.

^{۲*}گروه مدیریت دولتی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران. (نویسنده مسئول) foad.makvandi@iau.ac.ir

^۳گروه مدیریت دولتی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران.

^۴گروه مدیریت دولتی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران.

^۵گروه مدیریت دولتی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران.

مقدمه

کلمه مالیات در زبان عربی به معنی باج، خراج و پول‌هایی است که مأمورین وزارت دارایی به موجب قانون از مردم می‌گیرند (مرادزاده، ۱۴۰۲). اهمیت مالیات تنها بعد کارایی آن برای دولت نیست بلکه آثار و فشارهای ناشی از آن عادلانه و یا ناعادلانه بودن آن، تأثیر آن بر کارایی اقتصادی، ایجاد انگیزه منفی و یا مثبت برای فعالیت‌های گوناگون و امثال آن نیز مورد توجه خاص است (وی و هانگ، ۲۰۲۲). مالیات به مثابه یک نوع هزینه اجتماعی است که آحاد یک ملت در راستای بهره‌وری از امکانات و منابع یک کشور موظفند آن را پرداخت نمایند (مرادزاده، ۱۴۰۲). دولت‌ها برای جبران هزینه‌های خدماتی که به شهروندان انجام می‌دهند از طریق وضع مالیاتی اقدام می‌نمایند (پروتز و همکاران،^۱ ۲۰۲۳). اصولاً مالیات از ابزار اصلی اداره حکومت می‌باشد. یعنی دولت و حکومت بدون پدیده مالیات غیرمعمول می‌باشند (فو و همکاران،^۲ ۲۰۲۳). مالیات یکی از منابع مهم بودجه‌ای دولت‌ها می‌باشد و تامین هزینه‌های دولت از محل مالیات منجر به پویایی و رشد اقتصادی می‌شود. (شهبازی و همکاران، ۱۴۰۰). نظام‌ها و سازمان‌های مالیاتی^۳ که یکی از ارکان اصلی سیاستهای اقتصادی و محل درآمد دولت‌ها از منابع مالیاتی^۴ و غیرمالیاتی^۵ می‌باشند، معمولاً بخش عمده‌ای از منابع مالی دولت را از طریق دستگاه‌های درآمد مالیاتی که همواره به دنبال حصول اطمینان از اجرای صحیح قوانین و مقررات مالیاتی است (آریا، ۱۳۹۶) به دست آورده و به دولت‌ها کمک می‌کند تا به واسطه‌ی آن مسئولیت‌های خود در حوزه‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی را به ثمر نشانند. امروزه فن‌آوری‌ها و راهبردهایی از قبیل ابرداده‌ها، داده‌های باز، شبکه‌های اجتماعی، بلاگ‌ها، دولت سیار،

محاسبات ابری و غیره، نحوه ارائه خدمت را متحول کرده‌اند. امروزه سازمان‌ها با حجم گسترده و روزافزونی از داده، اطلاعات و دانش روبرو هستند. دیجیتالی‌شدن ارتباطات سازمان امور مالیاتی به معنای ایجاد ارتباط بدون کاغذ بین مودی مالیاتی و سازمان امور مالیاتی است. فن‌آوری هوش مصنوعی کانال‌های ارتباطی دیجیتال جدیدی ایجاد می‌کند و به مدیریت مالیات بدون کاغذ کارآمدتر کمک می‌کند. روند جهانی عصر دیجیتال به ترتیب دستیارهای دیجیتال، ربات‌های گفتگو، ربات‌های صوتی، خودکارسازی فرآیند، هستند. سرمایه‌گذاری‌های رو به رشد در فن‌آوری‌های اطلاعاتی جدید عمده‌تاً به دلیل ساده‌سازی ثبت و پرداخت مالیات، خودکارسازی تجزیه و تحلیل داده‌ها و بهبود ارتباطات بین افراد مالیاتی و سازمانهای مالیاتی است (ایناتیسینووا^۶، ۲۰۲۱).

به منظور انطباق با تغییرات مبتنی بر فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات که منجر به آمادگی جامعه برای نسل پنجم^۷ می‌شود و به عنوان جامعه پنجم^۸ نیز شناخته می‌شود، این امر نیازمند انقلاب دیجیتالی همه رشته‌ها از جمله مالیات است. تلاش‌های دولت برای افزایش تمکین مالیات دهندگان با ایجاد یک سیستم مدیریت مالیاتی مدرن از جمله ساختار سازمانی، فرآیندهای تجاری، فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات، مدیریت منابع انسانی و اعمال حکمرانی خوب است. علاوه بر سیستم اداره مالیات، دانش مالیات دهندگان نیز بر میزان تمکین مالیات دهندگان تأثیر می‌گذارد (دی جفری^۹، ۲۰۲۳).

نظام مالیاتی هوشمند، نظامی است داده‌مبنا که با دسترسی به بانک‌های اطلاعاتی جامع و بهره‌گیری از اطلاعات اقتصادی مؤدیان، ارزشمندترین و کلیدی‌ترین سرمایه را در اختیار داشته و با شفاف‌سازی رویدادهای مالی و شفافیت مالیاتی، مالیات را متناسب با ثروت، مصرف و سود اشخاص مطالبه و

^۵ - non-tax

^۶ - Ihnatisinova

^۷ - 5th age

^۸ - 5th Society

^۹ - Djafri

1 Prots & et al

2 - Fu & et al

^۳ - Tax systems and Administration

^۴ - Tax

وصول می‌نماید و بدنبال ایجاد عدالت مالیاتی و رضایتمندی ذی‌نفعان در جامعه می‌باشد. (براتی، ۱۴۰۰). امروزه هوشمندسازی با اتکای بر فن‌آوری‌های پیشرفته، فرآیندها و سیستم‌ها را بهبود می‌بخشد. (بهروزیان و همکاران، ۱۴۰۳). هوش مصنوعی وعده افزایش بهره‌وری و کیفیت خروجی‌ها را می‌دهد و در عین حال شفافیت و قابلیت ممیزی بیشتر را ممکن می‌سازد. (کیانی‌فر و همکاران، ۱۴۰۲). پیچیدگی قوانین مالیاتی نیز باعث سردرگمی مؤدیان و افزایش هزینه‌های انطباق می‌شود. علاوه بر این، فساد اداری و عدم شفافیت در عملکرد مسئولان مالیاتی، اعتماد عمومی به نظام مالیاتی را کاهش داده و باعث افزایش فرار مالیاتی می‌شود (خورشیدی، ۱۴۰۳).

برای پرداخت مالیات دو نگرش وجود دارد، نگرش اول روی دو اصل داوطلبانه بودن مالیات و مشروط بودن آن به استفاده افراد از خدمات دولتی می‌باشد. نگرش دوم به اصول اجباری بودن و بلاشرط بودن آن تاکید می‌کند. امروزه نگرش مطرح در حکومت‌ها جهت اخذ مالیات از مردم، نگرش اجباری و بلاشرط بودن آن می‌باشد. بدین جهت که با پرداخت مالیات بخش قابل توجهی از ثروت اشخاص به دولت‌ها انتقال پیدا می‌کند، فعالیت‌هایی جهت تعدیل این انتقال منابع از طرف مالکان درخواست و توسط مدیریت واحدهای تجاری به اجرا در می‌آید. در فرار مالیاتی برای تعدیل هزینه مالیات متعلقه، اقداماتی از طریق فرآیندهای غیرقانونی غیرقابل توجیه به اجرا گذاشته می‌شود ولی اجتناب مالیاتی از طریق قوانین و معافیت‌های مصوب مراکز قانونی، در واحدهای تجاری انجام می‌شود تا مالیات کمتری پرداخت شود (لانگ و رایس^۱، ۲۰۲۲).

پیشینه تحقیق

خورشیدی (۱۴۰۳) در تحقیق خود با عنوان، آسیب شناسی نظام مالیاتی: موانع و چالش‌های رو به رشد بیان نمودند که، افزایش شفافیت و تقویت نظارت بر عملکرد مسئولان مالیاتی

از طریق ایجاد نهادهای مستقل نظارتی، می‌تواند به کاهش فساد و افزایش اعتماد عمومی منجر شود (خورشیدی، ۱۴۰۳). جان محمدی و همکاران (۱۴۰۳) در تحقیق خود با عنوان، بررسی و شناسایی موانع یکپارچه سازی نظام حمایتی و نظام مالیاتی در ایران مبتنی بر اعتبار مالیاتی قابل استرداد. بیان نمودند که، موانع و چالش‌هایی فنی و ساختاری برای استقرار چنین نظامی وجود دارد و لازمه‌ی اجرای نظام حمایتی و مالیاتی یکپارچه رفع این موانع تا حد امکان و برآورده ساختن الزامات و پیش‌نیازهای آن می‌باشد. (جان محمدی و همکاران، ۱۴۰۳)

— کامیاب تیموری و همکاران (۱۴۰۲) طی پژوهشی تحت عنوان "ارایه مدلی برای سازمان مالیاتی هوشمند با استفاده از رویکرد معادلات ساختاری" و با استفاده از الگوی سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD) و نیز با استفاده از نظرات خبرگان سازمان امور مالیاتی، سه جن به اصلی شامل ساختار و مدیریت، سطح اطلاعات و دانش و سطح فن‌آوری سازمان به عنوان شاخص‌های اصلی مدل هوشمندسازی نظام مالیاتی ایران شناسایی کردند. زمانی اسکندری و دیگران (۱۴۰۰) در تحقیقی تحت عنوان؛ آینده‌پژوهی نظام مالیاتی در ایران: از منظر فرهنگی- اجتماعی، پیش‌رانه‌های استراتژیک و آینده‌ساز در حوزه فرهنگی - اجتماعی که شامل؛ ایمان و اعتقاد مردم به مالیات، توجه به عدالت و انصاف، استفاده از خدمات متقابل، تحول اساسی در چارچوب حاکمیتی، شاخص‌های حکمرانی و مشخص نمودن آثار پرداختی مالیات در جامعه هستند، با استفاده از روشهای پانل دیتا شناسایی نمودند.

— در پیشینه‌های خارجی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد. میلستاتوچوک و همکاران (۲۰۲۳) در یک مطالعه تحت عنوان "چه چیزی عملکرد اداره‌های مالیاتی را پیش می‌برد؟ نتایج سطح کشور می‌تواند به عنوان یک شاخص نیابتی

برای درجه اقتصاد سایه باشد. این یافته‌ها رهنمودی برای خط‌مشی‌گذاران اروپایی را در مورد اقدامات سیاستی مناسب مورد نیاز برای بهبود عملکرد سازمانهای مالیاتی است.

پورناماسری و همکاران^۱ (۲۰۲۲) در تحقیقی تحت عنوان "اجرای سیستم اداری مالیات مدرن و تمکین مالیات دهندگان" اظهار نمودند که از دیدگاه مقامات مالیاتی اداره امور مالیاتی، میزان موفقیت درآمد‌های مالیاتی، بستگی به میزان دستیابی به (۱) افزایش تمکین مالیات دهندگان، و (۲) اجرای مقررات مالیاتی به طور یکسان برای به دست آوردن حداکثر درآمد با هزینه‌های بهینه، است. سولژنکو^۲ (۲۰۲۲)، در پژوهشی با عنوان "رویکرد اکوسیستمی به عنوان پایه ای برای افزایش کارایی اداره مالیات"، اصول کلیدی ایجاد یک اکوسیستم مدیریت مالیات دیجیتال را با استفاده از فن‌آوری‌های اطلاعات و ارتباطات پیشرفته (ثبت توزیع‌شده، هوش مصنوعی، ذخیره‌سازی ابری، تجزیه و تحلیل پیش‌بینی‌کننده و غیره) شناسایی نمودند. بیسی و همکاران (۲۰۲۲)، طی یک تحقیق تحت عنوان؛ مرور یک چارچوب مفهومی برای مدیریت مالیات دیجیتال - یک بررسی سیستماتیک؛ ضمن اذعان به اینکه ادارات مالیاتی در سراسر جهان با مجموعه‌ای متنوع و پیچیده از خدمات الکترونیکی به منظور افزایش تجربه مالیات دهندگان، دیجیتالی شده‌اند، سیلوا و همکاران^۳ (۲۰۲۱) در تحقیقی تحت عنوان؛ شاخص‌های شهرهای هوشمند: تجزیه و تحلیل فرار مالیاتی بر اساس روش‌های تحلیل داده‌کاوی نشان داد که هوشمندسازی در سیستم‌هایی نظیر مالیات می‌تواند از مخدوش‌شدن اطلاعات، ارتباطات غیررسمی بین کارمند و از فرارهای مالیاتی تا حد زیادی جلوگیری

به عمل آورد. در این بین زیرساخت‌های آماده‌سازی سیستم‌ها، آموزش مودیان در خصوص نحوه استفاده از سیستم‌های هوشمند، آموزش کارکنان می‌تواند از چالش‌های پیش‌رو باشد. سیتوواتی و همکاران^۴ (۲۰۲۰) در تحقیقی تحت عنوان؛ کاربرد فن‌آوری بلاک‌چین برای سیستم‌های مالیات بر ارزش افزوده، چگونگی استفاده از فن‌آوری بلاک‌چین را در سیستم مالیات بر ارزش افزوده، به ویژه برای فاکتورهای الکترونیکی (e-Invoice) تحلیل کردند.

با بررسی موارد مربوط به نظام مالیاتی عواملی چند را می‌توان در این امر دخیل دانست. که به شرح زیر می‌باشد. نتایج تحقیقات کامیاب تیموری و همکاران (۱۴۰۲)، نوش‌ناب و همکاران (۱۴۰۱)، رحیمی و همکاران (۱۴۰۰)، مرادی و همکاران (۱۴۰۰)، رئوفی پور (۱۴۰۰)، زمانی اسکندری و همکاران (۱۴۰۰)، نظر پور و همکاران (۱۴۰۰)، محمد زاده سالطه و لیثی (۱۳۹۸)، نوری و همکاران (۱۳۹۸)، یوسفی و همکاران (۱۳۹۷)، نوذری و همکاران (۱۳۹۶)، امیری (۱۳۹۶)، امرایی و همکاران (۱۳۹۵)، سالاری کیسکانی و همکاران (۱۴۰۰)، زهی و همکاران (۱۳۸۹)، عوامل موثر در نظام مالیاتی را در قالب مولفه‌های سطح فن‌آوری، ساختار و مدیریت و سطح اطلاعات و دانش، تغییرات شیوه‌ها و فرایندهای سنتی به فرایندهای مدرن در حوزه مالیات، عوامل سازمانی و محیطی، به ترتیب آموزش، عوامل ساختاری، عوامل قانونی، عوامل فرهنگی، عوامل فنی، عوامل اجرایی، حوزه فرهنگی - اجتماعی، دقت و کارایی، ریسک‌های قانونی و مسئولیت‌های حرفه حسابداران، رهبری تحول دیجیتال، پذیرش و بکارگیری فن‌آوری سامانه نرم‌افزاری یکپارچه مالیاتی (سنیم) بیان نمودند. همچنین در تحقیقات خارجی،

³ - Silva et al

⁴ - Setyowati

¹ - Purnamasari

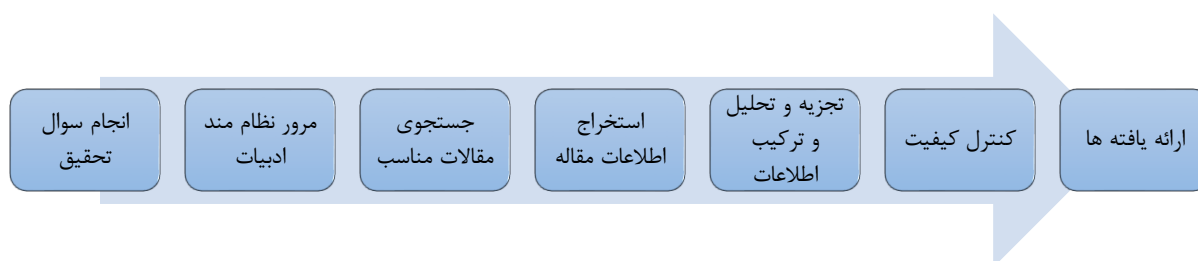
² - Sul'zhenko

ورودی مرحله بعدی است از دو روش "بررسی پیشینه، اسناد و مدارک" و "روش دلفی" استفاده شده است. جامعه آماری در بخش کیفی شامل مقالات و قوانین نظام مالیاتی کشور می باشد. در این تحقیق متشکل از مقالات علمی پژوهشی چاپ شده در پایگاه های معتبر و با استفاده از پایگاه های داده ای آنلاین در دسترس (گوگل اسکالر^۸، ساینس دایرکت^۹، امرالد^{۱۰}، ایسکو^۴، پروکوئست^۵، اسپرینگر^۶، وایلی اینترساینس^۷ و اینفورما ورلد^۸) و جستجوی اینترنتی کتاب های مرتبط در تارنمای بوکس او آر جی^۹، در حوه هوشمندسازی نظام مالیاتی هست. روایی^{۱۰} و پایایی^{۱۱} از جمله واژگان متداول در روش پژوهش محسوب می شوند. برای اطمینان از اعتبار نتایج با معیارهای خاص پژوهش کیفی، بررسی های لازم شامل مقبولیت^{۱۲} (روشهای بازنگری توسط خبرگان) و قابلیت تائید^{۱۳} (استفاده از خبرگان به منظور بازبینی و تایید) صورت گرفت. به منظور تحقق این هدف، از روش هفت مرحله ای سندلوسکی و باروسو^{۱۴} (۲۰۰۳) ، (۲۰۰۷) استفاده می شود که خلاصه این مراحل در شکل زیر نشان داده شده است:

میلستاتوجیوک و همکاران (۲۰۲۳)، جانکوئرا و همکاران (۲۰۲۲)، پورناماسری و همکاران (۲۰۲۲)، سولژنکو (۲۰۲۲)، بیسی و همکاران (۲۰۲۲)، سیلوا و همکاران (۲۰۲۱)، سیتوواتی و همکاران (۲۰۲۰)، ایرفا اسما و آکینمید (۲۰۲۰)، تامبونان و روزدیانا (۲۰۱۹)، استنکویکیوز و همکاران (۲۰۱۵)، سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (۲۰۲۰)، اسلمرود و همکاران (۲۰۰۲)، عوامل: اقدامات سیاستی مناسب مورد نیاز برای بهبود عملکرد سازمانهای مالیاتی، قابلیت های یادگیری ماشینی و تکنولوژی بلاک چین، اجرای سیستم اداری مالیات مدرن و تمکین مالیات دهندگان " فن آوری های نوآورانه دیجیتال، زمینه، ذی نفعان، فن آوری، زیرساخت های آماده سازی را در این امر دخیل دانسته اند.

روش تحقیق

پژوهش برحسب نوع هدف، کاربردی بوده و از بعد روش-شناسی، به دلیل استفاده از روشهای آینده پژوهی از نوع متوالی-اکتشافی است. در دسته روشهای کیفی یا نیمه کمی حوزه آینده پژوهی قرار می گیرد. برای دستیابی به اهداف پژوهش، از مجموعه ای از روشهای آینده پژوهی به صورت ترکیبی و مکمل استفاده شد؛ به طوری که خروجی هر مرحله

شکل ۱- گام های انتخاب مقالات به روش سندلوسکی و باروسو (۲۰۰۷)

⁸ Informaworld

⁹ -Bookos.org

¹⁰ Validity

¹¹ Reliability

¹² Credibility

¹³ Confirmability

¹⁴ Sandelowski and Barroso

¹ Google Scholar

² Science direct

³ Emerald

⁴ Ebsco

⁵ Proquest

⁶ Springer

⁷ Willey Interscience

خلاصه‌ای از فرآیند ارائه شده را به همراه نتایج به دست آمده از تحقیق حاضر مشاهده کرد:

شکل ۲- خلاصه‌ای از نتایج جستجو و انتخاب مقالات مناسب به روش سندلوسکی و باروسو (۲۰۰۷)

تا دقت، اعتبار، و اهمیت مطالعات کیفی تحقیق را مشخص کند.

از این‌رو ۱۰ مقاله به عنوان مقالات منتخب به همراه قانون نظام مالیاتی و هوشمندسازی آن مورد تحلیل محتوای کیفی قرار گرفتند.

به محض اینکه مقالات جهت تناسب‌شان با پارامترهای مطالعه بررسی شد، در قدم بعدی محقق باید کیفیت روش‌شناختی مطالعات را ارزیابی کند. ابزاری که معمولاً برای ارزیابی کیفیت مطالعات اولیه تحقیق کیفی استفاده می‌شود، " برنامه مهارت های ارزیابی حیاتی ^۱ (CASP)، ۱۰ سوالی که کمک می‌کند

^۱ Critical Appraisal Skills Programme (CASP)

جدول ۱- معیارهای پذیرش یا عدم پذیرش مقاله‌ها

معیارهای پذیرش یا عدم پذیرش مقاله‌ها	معیار پذیرش	معیار عدم پذیرش
محدوده جغرافیایی	مطالعات ایرانی و انگلیسی	مطالعات غیر ایرانی و غیر انگلیسی
زبان تحقیقات	فارسی و انگلیسی	غیر زبان فارسی و انگلیسی
زمان مطالعات	تحقیقات منتشر شده از سال ۲۰۰۰	پیش از سال ۲۰۰۰
جامعه مورد مطالعه	نظام مالیاتی	مواردی غیر از نظام مالیاتی
شرایط مورد مطالعه	بررسی عوامل هوشمندسازی نظام مالیاتی	مواردی غیر عوامل هوشمندسازی نظام مالیاتی
نوع مطالعه	مقالات چاپ شده در ژورنال‌ها، کنفرانس‌ها	نظرات شخصی، سایت‌های شخصی

جدول ۲- امتیازات داده شده به مقالات نهایی پذیرفته شده

معیار مقاله	اهداف تحقیق	منطق روش	طرح تحقیق	نمونه‌برداری	جمع‌آوری داده‌ها	انعکاس‌پذیری	ملاحظات اخلاقی	دقت	بیان روشن یافته‌ها	ارزش تحقیق	جمع
۱	۵	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۵	۴	۴۵
۲	۵	۵	۵	۴	۳	۵	۴	۵	۳	۵	۴۴
۳	۵	۵	۵	۴	۴	۳	۴	۴	۵	۴	۴۳
۴	۳	۲	۲	۳	۵	۵	۳	۴	۳	۴	۳۴
۵	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۴	۳	۴۲
۶	۳	۴	۳	۴	۴	۵	۴	۴	۴	۳	۳۸
۷	۴	۴	۵	۵	۴	۵	۵	۴	۳	۴	۴۴
۸	۲	۳	۴	۳	۲	۲	۵	۵	۴	۴	۳۴
۹	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۳	۴	۴۲
۱۰	۵	۴	۴	۴	۳	۴	۵	۴	۳	۲	۳۸

در این بخش خبرگان جامعه آماری که شامل اساتید دانشگاه و مسئولان و مدیران نظام مالیاتی کشور هستند به تعداد ۳۶ نفر بوده که به روش هدفمند ۲۰ نفر انتخاب شدند. این افراد همان افرادی هستند که در پانل دلفی به آنها اشاره شد. برای تدوین سناریوها و بیان محرک‌ها و پیامدها از گروه کانونی

خبرگان استفاده به عمل آمد و شیوه به کار گرفته شده در اجرای کار توسط پژوهشگر در نظر گرفته شد. از میان جامعه خبرگان تعداد ۲۰ نفر با استفاده از روش هدفمند انتخاب شدند. ابتدا جلسه‌ای با گروه کانونی متشکل از ۲۰ نفر از خبرگان به عمل آمد و در خصوص هوشمندسازی نظام

یافته های تحقیق :

در این تحقیق برای آینده پژوهی هوشمندسازی نظام مالیاتی کشور از روش بررسی اسناد و مدارک که منجر به شناسایی اولیه شاخص ها گردید استفاده شد. برای دستیابی به این هدف، داده های جمع آوری شده با استفاده از روش دلفی مورد غربالگری قرار خواهند گرفت. ملاحظه می شود ۱۱ مولفه در قالب ۶۱ شاخص شناسایی شدند که این شاخص ها پایه ای برای آینده پژوهی هوشمندسازی نظام مالیاتی کشور خواهند بود. با بررسی جدول قبلی تعداد ۱۰ مقوله استخراج شد که پس از پالایش و بررسی مقوله ها و تجدید نظر در خصوص مقوله ها، مولفه ها و شاخص ها به شرح زیر مشخص و معین شدند. در این تحقیق علاوه بر روش بررسی اسناد و مدارک و پیشینه ها، از روش دلفی استفاده شده است. اطلاعات خام از طریق روش بررسی اسناد و مدارک و پیشینه ها استخراج شده و عوامل شناسایی شده از طریق دلفی تثبیت شده است. از این رو عوامل شناسایی شده برای روش دلفی و استفاده از نظرات خبرگان به شرح زیر مورد تثبیت و اصلاح و غربالگری قرار گرفتند.

مالیاتی کشور و متغیرها و مقوله های شناسایی و غربالگری شده اطلاعات و آگاهی کامل توسط پژوهشگر به عمل آمد. در این تحقیق در گام اول و به منظور شناسایی عوامل اولیه عوامل هوشمندسازی نظام مالیاتی کشور از خبرگان استفاده شد. این افراد از اساتید دانشگاه و مسئولان و مدیران نظام مالیاتی کشور هستند. تعداد این افراد ۲۰ نفر بوده که بر اساس روش نمونه گیری هدفمند تعداد ۱۰ نفر به عنوان پانل دلفی انتخاب شدند. در این بخش از بین جامعه خبرگان و اساتید دانشگاه، مدیران و مسئولان نظام مالیاتی کشور تعداد ۲۰ نفر بوده. از این تعداد ۱۰ نفر از اعضای هیئت علمی دانشگاه و ۱۰ نفر از مسئولان نظام مالیاتی کشور به عنوان انتخاب شدند. در این بخش به کمک میانگین ها، حداکثر نمره، حداقل نمره که با نرم افزار اس پی اس اس انجام گرفته است. از روش تحلیل آینده پژوهی استفاده شد و سپس بر اساس آنها تدوین سناریو با استفاده از نرم افزار سناریوویزرارد صورت پذیرفته است.

جدول ۳- نتایج خروجی دور اول دلفی ضریب توافق کنдал دور اول دلفی

۲۰	تعداد خبرگان
۶۱	تعداد شاخص های ورودی دور اول
۵۷	تعداد شاخص های خروجی و تأیید شده دور اول
۰/۱۴۵	ضریب توافق کنдал
۳۸/۱۲۴	کای اسکوتر
۰/۰۰۰	معناداری
عدم اشباع نظری	نتیجه
تعیین شرایط رضایت افراد در خدمات، افزایش کارایی داده کاوی مبتنی بر قواعد وابستگی، ارتباطات راه دور	حذفیات دور اول دلفی

با توجه به اینکه در بعضی از موارد فوق قابلیت رفتن به دوره دوم را نداشته‌اند لذا در پرسشنامه دور دوم از خبرگان نظرسنجی می‌شود.

جدول ۴- نتایج ضریب توافق کنдал دور دوم دلفی

تعداد خبرگان	۲۰
تعداد شاخص های ورودی دور دوم	۵۷
تعداد شاخص های تأیید شده و خروجی دور دوم	۵۷
ضریب توافق کنдал	۰/۶۴۱
کای اسکوتر	۱۰۴/۳۰۳
معناداری	۰/۰۰۰
نتیجه	اشباع نظری

ابتدا جلسه ای با گروه کانونی متشکل از ۱۵ نفر از خبرگان به عمل آمد و در خصوص آینده پژوهی هوشمندسازی نظام مالیاتی کشور و متغیرها و مقوله های شناسایی و غربالگری شده اطلاعات و آگاهی کامل توسط پژوهشگر به عمل آمد سپس بر اساس جدول زیر شیوه های به کار گرفته توسط محقق عملیاتی شد. معیار هایی که در جلسه با گروه کانونی مورد نظر قرار گرفت

از مجموع متغیرهای ورودی، دور دوم همگی دارای میانگین بالای ۴ بودند و با توجه به سطح توافق قوی خبرگان و توقف فرایند دلفی، این متغیرهای فوق تحقیق در نظر گرفته شدند. ملاحظه می‌شود که مولفه مورد پذیرش و تثبیت قرار گرفتند که این ابعاد و مولفه ها برای آینده پژوهی مورد استفاده قرار گرفته اند. برای آینده پژوهی هوشمندسازی نظام مالیاتی کشور از گروه کانونی خبرگان استفاده به عمل آمد و شیوه به کار گرفته شده در اجرای کار توسط پژوهشگر در نظر گرفته شد

جدول ۵- شیوه به کار گرفته شده در اجرای کار توسط پژوهشگر با گروه کانونی آینده پژوهی هوشمندسازی نظام مالیاتی کشور

معیار	شیوه به کار گرفته شده در اجرای کار توسط پژوهشگر
درک واضح از هدف ^۱	به واسطه این که افراد پانل دوم، جزء پانل دلفی بوده‌اند و بخش کمی پژوهش نیز حضور داشتند به نوعی از اهداف پژوهش آگاهی دارند؛ اما با این حال به تفصیل بخشی از وقت جلسه به تشریح هدف از دعوت به جلسه بیان شد.
گروه ممکن ^۲	همه شرکت کنندگان دارای تخصص و تجربه گسترده در زمینه هوشمندسازی نظام مالیاتی کشور خو بو بودند و در مراحل قبلی تحقیق مشارکت داشته‌اند.

1 - Clearly Understood Objective
2 - Homogeneity within Group

آینده پژوهی هوشمندسازی نظام مالیاتی کشور (با رویکرد سناریونویسی) ۱۳۰ |

گوش دادن فعال ^۱	بکارگیری شیوه گروه تمرکز و تکنیک طوفان فکری به منظور تسهیل در نظر دادن و مشارکت شرکت کنندگان و افزایش خلاقیت مشارکت کنندگان برای دست یابی به بسته سیاستی
اثرات محدود کننده مشارکت کنندگان	با اطمینان دادن به مشارکت کنندگان از محرمانه ماندن اطلاعات مورد نظر آنها و هویت افراد موجبات رضایت آن ها تأمین شد و همچنین ضبط صوت جلسه با اجازه افراد صورت گرفت تا هیچگونه اثر محدودکننده‌ای برای نظردهی افراد وجود نداشته باشد.
جریان گفتگوی آزاد ^۲	استفاده از تکنیک طوفان فکری و ساختار گروه تمرکز به منظور تسهیل در نظر دادن و مشارکت شرکت کنندگان.
زمینه مناسب	از تجربه و تخصص، دانش و آگاهی مشارکت کنندگان مرتباً استفاده شد و همچنین از آنها خواسته شد با بررسی اسناد و مطالب لازم خود را برای هدف جلسه آماده کنند.

پیشینه‌ها و مستندات و روش دلفی به صورت محرک‌ها،
پیشرانها و پیامدها اعلام نمایند که نتایج گروه کانونی به شرح
زیر بوده است .

پس از بیان اهداف جلسه و بیان اطلاعات قبلی استخراج شده
از گروه کانونی در خواست شد که صورت بندی کلی در
آینده پژوهی هوشمندسازی نظام مالیاتی کشور را با در نظر
گرفتن موارد زیر و با استفاده از نتایج خروجی بررسی

جدول ۶- ابعاد و مؤلفه‌های نهایی مربوط به محرک‌ها

ردیف	بعد	مؤلفه	شاخص
۱	محرک	منابع انسانی	منابع انسانی کارآمد - منابع انسانی مسئول - منابع انسانی هوشمند - آموزش کارکنان - همسویی استراتژی های نظام مالیاتی با استراتژیهای منابع انسانی
۲		اهداف نظام مالیاتی هوشمند	سرعت در هوشمندسازی - شفافیت فرایندهای مالیاتی کاهش هزینه‌های اداری
۳		کاربست روشهای داده کاوی	داده‌های آموزشی - داده‌های اعتبار سنجی - داده‌های آزمون

جدول ابعاد و مؤلفه‌های نهایی مربوط به پیامدها

ردیف	بعد	مؤلفه	شاخص
۴	پیامدها	ستاده‌های مالیاتی	توزیع عادلانه بار مالیات - ساختار روشن مالیاتیها - بهینه‌سازی مالیات

1 - Active Listening

2 - Free Flowing Dialogue

۵	خروجی و پیامدها	افزایش نرخ تمکین داوطلبانه - کاهش هزینه‌های تمکین - افزایش ثبات و پایداری سهم مالیات از منابع بودجه عمومی - ارتقای عدالت اجتماعی - ارتقای اعتماد عمومی و فرهنگ مالیاتی - افزایش رضایت ذی‌نفعان - کاهش هزینه‌های وصول - کاهش معوقات مالیاتی - بهبود شناسایی مؤدیان پر ریسک - افزایش شفافیت درآمدهای مالیاتی - ارتقای سلامت اداری - بهبود توزیع درآمد
۶	بهبود فرایندهای سازمانی	جابجایی فرایندهای مالیاتی - کنترل مالیاتی - کنترل اضافی - خودکارسازی کارهای مالیاتی - فن‌آوری و برون‌سپاری
۷	پیاده‌سازی نظام هوشمند مالیاتی	آموزش - عوامل ساختاری - عوامل قانونی - عوامل فرهنگی - عوامل فنی - عوامل اجرایی - مدیریت اطلاعات

جدول ۷- ابعاد و مؤلفه‌های نهایی مربوط به پیشران‌ها

ردیف	بعد	مؤلفه	شاخص
۸	پیشران‌ها	داده‌ها و اطلاعات مالیاتی	عدالت - مشخص بودن مالیات - سهولت در وصول مالیات - صرفه‌جویی در وقت
۹		سطوح هوشمندسازی نظام مالیاتی	استفاده از فرم‌های الکترونیکی استاندارد - ارسال الکترونیکی اظهارنامه‌های مالیاتی - دسترسی دولت به تراکنش‌های مالی - آگاهی مؤدیان از بدهی‌های مالی - صدور برگه تشخیص مالیاتی برای مؤدیان
۱۰		فن‌آوری و زیرساخت‌های هوشمندسازی	استاندارد های فن‌آوری اطلاعات - تجهیزات شبکه‌های محلی - تجهیزات سخت‌افزاری - بسترهای نرم‌افزاری - بسترهای کاربردی
۱۱		مدیریت مبتنی بر بهبود تمکین	ساختار شبکه عصبی مصنوعی - استفاده از هوش مصنوعی - تعیین وضعیت از لحاظ حسابرسی و سلامت - روشهای مبتنی بر هوش مصنوعی

به جهت‌دهی به تحولات آینده از طریق مشاهده برخی از عوامل کلیدی مرتبط است. جدول تاثیرات متقابل عوامل تشکیل دهنده آینده پژوهی هوشمندسازی نظام مالیاتی کشور (با رویکرد سناریونویسی) که به صورت نمونه سه متغیر در نرم افزار ویزارد آورده شده به شرح زیر می‌باشد.

سناریونویسی مجموعه متنوعی از رویکردها، تکنیک‌ها، تحقیقات و طرح‌های کارگاهی در مطالعه آینده پژوهی است. سناریونویسی یا روش‌شناسی سناریو، بیانگر یک مفهوم روش شناختی است که دربرگیرنده مجموعه رویکردهایی با درجات مختلف پیچیدگی است. سناریونویسی در آینده پژوهی با تکنیک‌های متفاوتی انجام می‌شود. هدف سناریونویسی کمک

Cross-Impact-Matrix										Somewhere-land-en.scw									
C							B			A									
7	6	5	4	3	2	1	3	2	1	5	4	3	2	1					
0	1	1	1	0	1	1	1	0	1						A				
1	2	0	1	0	0	0	1	0	1						1				
2	3	1	0	1	2	3	1	0	1						2				
0	1	3	3	0	2	2	1	0	3						3				
0	0	0	1	1	1	1	0	0	2						4				
2	2	0	1	3	3	3	3	1	3						5				
										B									
1	2	3	1	1	2	1	0	0	1	1	2	0	1	1	1				
3	0	0	0	1	2	1	0	1	1	1	2	2	2	0	2				
0	0	0	2	2	0	1	0	2	1	0	0	0	2	3	3				
										C									
							1	1	0	0	2	3	3	1	1				
							0	1	0	1	0	0	2	1	2				
							1	0	1	0	0	0	2	1	3				
							3	3	0	1	1	0	1	1	4				
							0	1	1	0	2	2	1	0	5				
							0	1	3	3	2	1	1	0	6				
							1	1	0	1	2	1	1	0	7				

الف - سناریوی اول: تعیین سطوح هوشمندسازی نظام مالیاتی

جدول ۸ توصیف‌گر و پیامدهای سناریوی شناسایی شده

پیامدهای استفاده از سناریو	توصیف‌گر
در صورت هوشمندسازی نظام مالیاتی بدون نیاز به دریافت اظهارنامه از سوی مؤدیان، با توجه به داده‌های فعالیتهای اقتصادی اقدام به تنظیم و ارسال اظهارنامه پیش‌فرض نموده و در نهایت مؤدیان طی مهلت مقرر، حق اظهارنظر نسبت به اظهارنامه مذکور را دارند. در این سناریو راهبردی که مد نظر قرار می‌گیرد عبارت است از: الف- استفاده از منابع اطلاعاتی اخذ شده از اشخاص ثالث و سایر ذی‌نفعان ب- تجزیه و تحلیل‌های صورت گرفته منابع اطلاعاتی، در قالب فرمی مشخص تحت عنوان اظهارنامه پیش‌فرض جهت تکمیل در صورت تعدیل اظهارنامه پیش‌فرض از سوی مؤدیان، اظهارنامه تسلیمی در اختیار مؤدیان قرار گرفته می‌شود. ج- ایجاد فرآیند حسابرسی هوشمند و با در نظر گرفتن سطح ریسک، مالیات مؤدیان	استفاده از فرم‌های الکترونیکی استاندارد
	ارسال الکترونیکی اظهارنامه‌های مالیاتی
	دسترسی دولت به تراکنش‌های مالی
	آگاهی مؤدیان از بدهی‌های مالی
	صدور برگه تشخیص مالیاتی برای مؤدیان

ب- سناریوی دوم: ایجاد ستاده‌های مالیاتی

جدول ۹-توصیف‌گر و پیامدهای سناریوی شناسایی شده

پیامدهای استفاده از سناریو	توصیف‌گر
خروجی و پیامدهای مورد انتظار نظام مالیاتی هوشمند عبارتند از: افزایش نرخ تمکین داوطلبانه و کاهش هزینه‌های تمکین، افزایش باثبات و پایدار سهم مالیات از منابع بودجه عمومی، ارتقای عدالت اجتماعی و ارتقای اعتماد عمومی و فرهنگ مالیاتی، افزایش رضایت ذی‌نفعان، افزایش شفاف سازی رویدادهای مالی و شفافیت مالیاتی، بهبود شناسایی مؤدیان جدید، کاهش شکایات مالیاتی و کاهش زمان دادرسی، ارتقای سلامت اداری، کاهش هزینه‌های وصول، کاهش معوقات مالیاتی، بهبود شناسایی مؤدیان پرریسک و بهبود توزیع درآمد.	توزیع عادلانه بار مالیات
	ساختار روشن مالیاتها
	بهینه‌سازی مالیات

ج- سناریوی سوم: ایجاد منابع انسانی هوشمند

جدول ۱۰- توصیف‌گر و پیامدهای سناریوی شناسایی شده

پیامدهای استفاده از سناریو	توصیف‌گر
یکی از مؤلفه‌های مورد نیاز جهت تحقق یک نظام مالیاتی هوشمند، کارآمد و مؤثر، منابع انسانی کارآمد، مسئول و هوشمند است. در این راستا، بایستی استراتژی منابع انسانی با استراتژی نظام مالیاتی کشور همسو باشد. استفاده بهینه از منابع انسانی از طریق بهبود کیفیت آموزش کارکنان و متناسب نمودن آن با نیازمندیهای شغلی یک نظام مالیاتی هوشمند، در اولویت اقدامات این حوزه خواهد بود. تغییر و طراحی ساختار سازمانی در تناسب با هوشمندسازی، تغییر رویکرد و اصول در پیشرفت منابع انسانی به علاوه بهبود سیستم پرداخت حقوق و مزایا و ارزشیابی کارکنان، در این جزء مورد توجه قرار می‌گیرند.	منابع انسانی کارآمد
	منابع انسانی مسئول
	منابع انسانی هوشمند
	آموزش کارکنان
	همسویی استراتژی‌های نظام مالیاتی با استراتژیهای منابع انسانی

د- سناریوی چهارم: مدیریت مالیاتی مبتنی بر بهبود تمکین مالیاتی

جدول ۱۱- توصیف گر و پیامدهای سناریوی شناسایی شده

پیامدهای استفاده از سناریو	توصیف گر
افزایش اطلاعات عمومی (دانش مالیاتی ضعیف و فرصت عدم تمکین)، ادراک از فساد، نگرش منفی کاهش هنجارهای ذهنی منفی، کنترل رفتاری ادراک شده به عدم تمکین، کاهش عدم تمایل به عدم تمکین، ایجاد هنجارهای مثبت در رفتار تمکین شامل ابهام در تعریف و ادراک از سطح تمکین مالیاتی پائین.	ساختار شبکه عصبی مصنوعی
	استفاده از هوش مصنوعی
	تعیین وضعیت از لحاظ حساسی و سلامت
	روشهای مبتنی بر هوش مصنوعی
	سرعت در هوشمندسازی
	شفافیت فرایندهای مالیاتی
	کاهش هزینه های اداری
	داده های آموزشی
	داده های اعتبار سنجی
	داده های آزمون

ه- سناریوی پنجم: بهبود فرایندهای سازمانی

جدول ۱۲- توصیف گر و پیامدهای سناریوی شناسایی شده

پیامدهای استفاده از سناریو	توصیف گر
از جمله پیامدهای سازمانی، می توان به ساختار سازمانی نظام مالیاتی و سازمان هایی که عهده دار این موضوع هستند، اشاره کرد. ساختار سازمانی، چارچوب روابط حاکم بر مشاغل، سیستم ها و فرآیندهای عملیاتی و افراد و گروه هایی است که برای رسیدن به اهداف سازمان تلاش می کنند. نظام مالیاتی هوشمند همه فرآیندهای سازمان را تحت تاثیر جدی قرار داده و ممکن است بسیاری از آنها را به صورت کامل تغییر دهد. در چنین شرایطی، نیاز است ساختار سازمان امور مالیاتی کشور در تناسب با نظام مالیاتی هوشمند طراحی و تغییرات مورد نیاز اعمال شود.	جایجایی فرایندهای مالیاتی
	فن آوری و برون سپاری
	کنترل اضافی
	خودکارسازی کارهای مالیاتی
	کنترل مالیاتی

و- سناریوی ششم: پایش داده ها و اطلاعات مالی

جدول ۱۳- توصیف گر و پیامدهای سناریوی شناسایی شده

پیامدهای استفاده از سناریو	توصیف گر
نظام مالیاتی هوشمند به موجب وظیفه قانونی خود ملزم به حسابرسی و بررسی اظهارنامه های مالیاتی و هر گونه اسناد و مدارک به دست آمده از تمام کنش های اقتصادی و سوابق رفتاری مؤدیان می باشد. زمانی که فرآیند حسابداری (ثبت و ضبط داده های اقتصادی) به پایان می رسد، حسابرسی داده های اقتصادی به منظور محاسبه مالیات انجام می شود. جهت حرکت به سمت حسابرسی هوشمند، دریافت الکترونیکی داده های اقتصادی، امری ضروری می باشد. مطابق مفاد قانونی متعدد از جمله ماده ۱۶۹ و ۱۶۹ مکرر ق.م.م، ذی نفعان موظف به ارائه الکترونیکی داده های اقتصادی خود می باشند. اطلاعات معاملاتی اشخاص، اطلاعات هویتی، اطلاعات مالی، پولی و سرمایه ای، اطلاعات دارایی ها، اموال و امالک از جمله اطلاعات و داده های مختلفی هستند که جزء داده های الکترونیکی کنش های اقتصادی مؤدیان محسوب می شوند. هوشمندسازی تسهیل در این فرایند ها را هموار کرده و در وقت و زمان و پردازش مالیات بر اساس داده های معتبر برای ذی نفعان مفید است.	عدالت
	صرفه جویی در وقت
	مشخص بودن مالیات
	سهولت در وصول مالیات

ز- سناریوی هفتم: سیاست ایجاد فن آوری و زیر ساخت هوشمندسازی

جدول ۱۴- توصیف گر و پیامدهای سناریوی شناسایی شده

توصیف گر	پیامدهای استفاده از سناریو
استراتژیهای فن آوری اطلاعات	توسعه یک زیرساخت قوی و مستحکم در کلیه ابعاد به ویژه فناوری اطلاعات، یکی از مؤلفه های اصلی یک نظام مالیاتی کارآمد و مؤثر محسوب می شود. استراتژی ها و استانداردهای فناوری اطلاعات، تجهیزات شبکه های محلی و ملی و ارتباطات دور، تجهیزات سخت افزاری و نرم افزاری و سیستم های نرم افزاری کاربردی از جمله مواردی هستند که در ارتقای فناوری و زیرساختار، مورد توجه قرار می گیرند و از پیش نیازها و الزامات مدرن سازی و نظام مالیاتی هوشمند به شمار می آیند؛ همچنان که ارتقای شبکه محلی و گسترده و ارتباطات راه دور، مطالعه امکان سنجی کانون های مراکز داده در طرح جامع مالیاتی نیز مورد توجه قرار گرفته و در دست توسعه است. از جمله پیامدها می توان به در حال پایش بودن فرآیندهای هوش تجاری در نظام مالیاتی اشاره کرد که ماحصل اجرای این نظام مدرن مالیاتی، افزایش کارایی در تأمین منابع بودجه عمومی، اجرای عدالت مالیاتی، سادگی و سهولت فرایندهای مالیاتی، رضایت ذی نفعان، کاهش فرار مالیاتی و نیز افزایش تمکین داوطلبانه و صادقانه مؤدیان می باشد. به واسطه اجرای این سیستم نوین مالیاتی، مالیات ستانی براساس داده های شفاف، دقیق و به روز انجام گرفته و مبنای محاسبه مالیات، صورتحساب های الکترونیک ارسال شده از سوی مؤدیان در چارچوب قانون پایانه های فروشگاهی و سامانه مؤدیان و نیز اطلاعات ارایه شده از سوی دستگاه های ذیربط خواهد بود.
بسترهای کاربردی	
تجهیزات شبکه های محلی	
تجهیزات سخت افزاری	
بسترهای نرم افزاری	
استاندارد های فن آوری اطلاعات	

ح- سناریوی هشتم: سیاست ایجاد خروجی و پیامدهای هوشمندسازی نظام مالیاتی

جدول ۱۵- توصیف گر و پیامدهای سناریوی شناسایی شده

توصیف گر	پیامدهای استفاده از سناریو
افزایش نرخ تمکین داوطلبانه	افزایش درآمدهای مالیاتی: پیاده سازی نظام مالیاتی هوشمند و جلوگیری از فرارهای مالیاتی و تصحیح معافیت های غیرضروری، می توان به اصلاحات در بودجه ساختاری دست یافت. اصلاحاتی که منجر به افزایش قابل توجه درآمدهای مالیاتی خواهد شد. اصلاح نظام مالیاتی یک منبع درآمد پایدار برای تأمین هزینه های فعلی کشور خواهد بود و منجر به کاهش اعتماد به درآمدهای نفتی و ارتقای ثبات اقتصادی می شود. توسعه اقتصادی کشور: با برطرف کردن کسری بودجه عملیاتی کشور از طریق استقرار نظام مالیاتی هوشمند، منابعی که قبلاً برای تأمین هزینه های فعلی استفاده می شدند، می توانند برای توسعه کشور مورد استفاده قرار گیرند. این یعنی امکان اجرای پروژه های استراتژیک، بهبود زیرساخت ها و سرمایه گذاری در بخش های کلیدی، تقویت رشد اقتصادی و غیره فراهم می شود. ایجاد شفافیت مالی: اجرای کامل قانون پایانه های فروشگاهی و سامانه مؤدیان شفافیت مالی را در تمام بخش های اقتصادی کشور تضمین می کند. این کار فرصت های رشد فساد اقتصادی را کاهش داده و مسئولیت پذیری سیستماتیک را ارتقا می بخشد. همچنین محیطی مساعد برای سرمایه گذاری و توسعه اقتصادی ایجاد می نماید. تحقق نظام مالیاتی هوشمند از طریق اجرای کامل قانون پایانه های فروشگاهی و سامانه مؤدیان گامی مهم در جهت دستیابی به ثبات اقتصادی، رشد و شفافیت مالی در ایران خواهد بود.
کاهش هزینه های تمکین	
افزایش ثبات و پایداری سهم مالیات از منابع بودجه عمومی	
ارتقای عدالت اجتماعی	
ارتقای اعتماد عمومی و فرهنگ مالیاتی	
افزایش رضایت ذی نفعان	
کاهش هزینه های وصول	
کاهش معوقات مالیاتی	
بهبود شناسایی مؤدیان پر ریسک	
افزایش شفافیت درآمدهای مالیاتی	
ارتقای سلامت اداری	
بهبود توزیع درآمد؛	

ط - سناریوی نهم: سیاست پیاده سازی هوشمندسازی نظام مالیاتی

جدول ۱۶- توصیف گر و پیامدهای سناریوی شناسایی شده

توصیف گر	پیامدهای استفاده از سناریو
عوامل ساختاری	اهمیت و جایگاه خاص و رفیع نظام مالیاتی در مجموعه اقتصاد هر کشور بر هیچ یک از متخصصین و خبرگان این حوزه پوشیده نیست. بنابراین با توجه به نقاط ضعف و کاستی های نظام مالیاتی کشور، تحول نظام مالیاتی همواره مورد توجه علاقمندان اعم از فعالان بخش دولتی و خصوصی بوده است. ضرورت اجرای این تحول در اسناد بالادستی و برنامه ای کشور نیز به دفعات مورد توجه قرار گرفته است. از آنجائیکه مالیات در کشورهای پیشرفته نقش بسزایی در توسعه اقتصادی دارد، نظام مالیاتی هوشمند به لحاظ کارکردهای آن از مظاهر اقتصادهای پیشرفته و توسعه یافته است. بکارگیری سامانه های الکترونیکی در حوزه اظهار درآمد مشمول مالیات توسط مؤدیان مالیاتی و دریافت و وصول مالیات بصورت هوشمند و بر مبنای داده های مستند و به دست آمده از بانک های اطلاعاتی جامع، نقش موثری در پیشبرد اهداف دولت الکترونیک دارد. نظام مالیاتی در کشورهای توسعه نیافته و در حال توسعه هزینه بالایی را بر جامعه تحمیل می کند. کارایی کم، هزینه وصول بالا، اتلاف وقت مؤدیان و کارکنان و میزان وصولی کم و انحراف تخصیص بهینه منابع از جمله خصایص این نظام است. یکی از سیستم های فرعی دولت الکترونیک برای اصلاح نظام مالیاتی، نظام یکپارچه مالیاتی هوشمند است. تسریع و پیشبرد اهداف دولت در زمینه پیاده سازی نظام یکپارچه مالیاتی هوشمند سبب سرعت و دقت در امور و کاهش هزینه های جمع آوری مالیات، صرفه جویی در زمان، تکمیل و صحت اطلاعات، تسهیل در وصول مالیات و اهتمام به نظم و انضباط مالی و بودجه ای و تحقق درآمدهای مالیاتی، رضایتمندی مؤدیان مالیاتی و پرداخت کنندگان مالیات، ایجاد اعتماد و شفافیت فعالیت های اقتصادی و جلوگیری از فرار مالیاتی را تضمین می نماید.
عوامل قانونی	
عوامل فرهنگی	
عوامل فنی	
عوامل اجرایی	
مدیریت اطلاعات	

ی - سناریوی دهم: سیاست ایجاد اهداف اصلی نظام مالیاتی هوشمند

جدول ۱۷- توصیف گر و پیامدهای سناریوی شناسایی شده

توصیف گر	پیامدهای استفاده از سناریو
ایجاد سرعت فرایندهای هوشمندسازی	مالیات قسمتی از درآمد یا دارایی افراد است که به موجب قوانین و به منظور پرداخت مخارج عمومی، اجرای سیاست های مالی و حفظ منابع اقتصادی، اجتماعی و سیاسی کشور، به وسیله اهرم های اداری و اجرایی دولت وصول می شود. گسترش و تنوع فعالیت های اقتصادی و همچنین نقش فزاینده دولت ها در ایجاد و گسترش خدمات عمومی، تأمین اجتماعی و گسترش تعهدات دولت در عرصه های اقتصادی و اجتماعی و تلاش در جهت تحقق رشد اقتصادی و توزیع عادلانه درآمد، پرداخت و دریافت مالیات را به مسأله ای مهم و تأثیرگذار تبدیل کرده است. کارکردهای اصلی ابزار مالیات را می توان به طور اصلی در تأمین درآمدهای عمومی کشور، گسترش عدالت (بازتوزیع ثروت)، تخصیص مجدد منابع، ثبات اقتصادی و تجهیز منابع مالی و تشکیل سرمایه برشمرد.
ایجاد شفافیت فرایندهای هوشمندسازی	
کاهش هزینه های اداری	

بدین ترتیب، مشخص می‌شود برخورداری از یک نظام مالیاتی کارآمد زمینه‌ساز تحقق اهداف چندگانه است. با این حال، هنگامی می‌توان نظام مالیاتی را کارآمد دانست که در جریان انتقال مالیات چهار نوع ویژگی رعایت شود. ۱- پرداخت‌ها در حد امکان با توان نسبی اشخاص حقیقی و حقوقی متناسب باشد، یعنی هر فرد با در نظر گرفتن کل درآمدهایش، رقمی به عنوان مالیات بپردازد. ۲- مقادیر مالیات قابل پرداخت، مشخص و قانونمند باشد و زمان و میزان پرداخت مالیات باید برای پرداخت‌کنندگان و سایر افراد قابل درک و مشخص باشد. ۳- زمان اخذ مالیات و روال دریافت آن به شیوه‌ای باشد که برای پرداخت‌کننده مالیات پایین‌ترین میزان فشار وارد آید و در عین حال حقوق دولت نیز از بین نرود. ۴- هزینه گردآوری مالیات تا حد امکان پایین نگه داشته شود و آنچه به صورت مالیات جمع‌آوری می‌شود به طور کامل در اختیار دولت و خزانه‌داری قرار گیرد. در حال حاضر، عقلایی کردن نظام مالیاتی، به صورت یکی از چالش‌های اصلی در بسیاری کشورهای جهان سوم در آمده است و لذا اصلاح این نظام از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.	
---	--

ک- سناریوی یازدهم: سیاست کاربرست روشهای داده‌کاوی در نظام مالیاتی

جدول ۱۸- توصیف‌گر و پیامدهای سناریوی شناسایی شده

توصیف‌گر	پیامدهای استفاده از سناریو
ایجاد داده‌های آموزشی	در زمینه‌های کاربرست روشهای داده‌کاوی در نظام مالیاتی، پتانسیل خوبی برای پیاده‌سازی تکنیک‌های داده‌کاوی وجود دارد.
داده‌های اعتبار سنجی	رویکردهای مبتنی بر یادگیری انتقالی، یادگیری عمیق، تحلیل گراف و تحلیل کلان‌داده برای تحقیقات آتی پیشنهاد می‌شود. ارائه
داده‌های آزمون	چارچوب‌های کاربردی بومی‌سازی شده برای سیستم‌ها و اداره‌های امور مالیاتی کشورهای مختلف و یکپارچه‌سازی منابع داده داخلی و خارجی اداره‌های امور مالیاتی و تحلیل آن، از خلأهای اصلی این حوزه است که می‌تواند اثربخشی ویژه‌ای ایجاد کند.

منابع فارسی:

آریا، نادر. (۱۳۹۶). عوامل کلیدی موفقیت در مدیریت نظامهای مالیاتی مطالعه موردی: نظام مالیاتی ایران، پایان نامه ارشد مدیریت دولتی - گرایش تشکیلات و روشها، دانشکده مدیریت و اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس، ص ۹.

براتی، اکبر (۱۴۰۰). تبیین نقش و جایگاه نظام مالیاتی هوشمند، به عنوان نظامی یکپارچه، قانون مدار، مقتدر، داده مبنا و موردی و آدینه، روزنامه صبح جمهوری اسلامی ایران، شماره ۲۷۰، صص ۱۴-۱۵.

بهروزیان، رادین؛ بیوک خرمی، رامان و میرحاجی، علیرضا و اسلامی زاده، مجتبی (۱۴۰۳). مزایا و معایب هوشمندسازی صنایع و موانع موجود در فرآیند هوشمندسازی. سیزدهمین کنفرانس بین المللی فن آوری های نوآورانه در زمینه علوم، مهندسی و تکنولوژی، صص ۱۴-۱۹.

جانمحمدی، امیرحسین؛ عبدالملکی، حجت اله و شریف زاده، محمدجواد (۱۴۰۳). بررسی و شناسایی موانع یکپارچه سازی نظام حمایتی و نظام مالیاتی در ایران مبتنی بر اعتبار مالیاتی قابل استرداد. مطالعات اقتصاد بخش عمومی، صص ۴۵-۴۸.

خورشیدی، سیدعبدالمجید (۱۴۰۳). آسیب شناسی نظام مالیاتی: موانع و چالش های رو به رشد. سومین کنگره بین المللی مدیریت، اقتصاد، علوم انسانی و توسعه کسب و کار، صص ۱-۱۰.

رئوفی پور، محمد، و طبسی لطف آبادی، وحیده (۱۴۰۰). شناسایی چالشهای پیاده سازی نظام هوشمند مالیاتی در شهر مشهد. اولین کنفرانس بین المللی آزمایشگاه مدیریت و رویکردهای نوآورانه در مدیریت و اقتصاد. ص ۱۰.

زمانی اسکندری، عین اله؛ مهربانپور، محمدرضا، و آریتا جهانشاد (۱۳۹۹). آینده پژوهی نظام مالیاتی در ایران: از منظر فرهنگی- اجتماعی. دوفصلنامه علمی حسابداری دولتی، ۱۸(۱)، ۹۷-۱۱۴.

زمانی اسکندری، عین اله؛ مهربانپور، محمدرضا، و آریتا جهانشاد (۱۳۹۹). آینده نگاری پیشران های حوزه آموزش و پژوهش در نظام مالیاتی ایران- با رویکرد اقتصادی. دانش سرمایه گذاری، ۹(۳۶)، ۳۷۱-۳۹۵.

زمانی اسکندری، عین اله؛ مهربانپور، محمدرضا، و آریتا جهانشاد (۱۴۰۰). آینده پژوهی نظام مالیاتی ایران: از منظر علم و فن آوری اطلاعات با رویکرد تصمیم گیری گروهی. پژوهش های نوین در ریاضی. تحت انتشار.

شهبازی، اشکان؛ عوامی، اکرم، و معینی اقطاعی، معین (۱۴۰۰). ارائه مدل بهینه سازی برای تعیین مالیات بهینه انتشار کربن سیستم تولید برق با رویکرد چرخه عمر. نهمین کنفرانس انرژی های تجدیدپذیر و تولید پراکنده ایران.

کامیاب تیموری، رضا؛ رستمی، احسان، الماسی، مجتبی، و روحی، مرتضی (۱۴۰۲). ارائه مدلی برای سازمان مالیاتی هوشمند با استفاده از رویکرد معادلات ساختاری. پژوهشنامه مالیات، ۳۱(۵۷)، ۹۴-۶۹.

کیانی فر، علی؛ محسن، حمیدیان، و بهجتی فرد، حامد (۱۴۰۲). هوشمندسازی حسابداری و حسابرسی: چالش ها و فرصت ها. اولین همایش ملی پژوهش های نو پدید در حسابداری، مالی، مدیریت و اقتصاد با رویکرد توسعه اکوسیستم نوآوری تهران. ص ۲۹.

مرادزاده، مهتاب (۱۴۰۲). تحلیلی بر مالیات بر مجموع درآمد اشخاص در اقتصاد ایران. ص ۱۰.

مرادی، شیوا؛ نادری، نادر، و دل انگیزان، سهراب (۱۴۰۰). آینده نگاری صنعت بانکداری ایران با تاکید بر نقش استارت آپ های فین تک در افق ۱۴۰۴. مطالعات مدیریت کسب و کار هوشمند. ۱۰(۳۸)، ۳۷-۶۷.

Bassey, E., Mulligan, E., و Ojo, A. (2022). A conceptual framework for digital tax administration—A systematic review. *Government Information Quarterly*, 39(4), 101754.

Djafri, Intan & Damawati, Intan & Suharto, Suharto & Satwika, I & Rahmatullah, Rahmatullah. (2023). Utilization of Information and Communication Technology in the Tax Administration System to Increase Taxpayer Compliance. *Ilomata International Journal of Tax and Accounting*. 4. 14-25

Management and Decision Making, Vol. 20, No. 2, PP 144-162.

Slemroad Joel., Yitzhaki Shlomo. (2002). Tax Avoidance, Evasion, And Administration. The Hebrew University of

Stankeviciusa Evaldas; Leonas Linas (2015). Hybrid approach model for prevention of tax evasion and fraud, journal ScienceDirect, Procedia - Social and Behavioral Sciences, Pp 383-389.

Sul'zhenko, S. (2022). Ecosystem Approach as A Basis for Increasing the Efficiency OF Tax Administration. Actual directions of scientific researches of the XXI century: theory and practice. 10. 56-67. 10.34220/2308-8877-2022-10-4-56-67.

Tambunan, M. R., & Rosdiana, H. (2020). Indonesia tax authority measure on facing the challenge in taxing digital economy. The International Technology Management Review 9, (1) 1-10

Fu, K., Li, Y., Mao, H., & Miao, Z. (2023). Firms' production and , technology strategies: The role of emission asymmetry and , taxes. European Journal of Operational Research, 305(3), 1100-1112.

Ihnatisinova, Denisa. (2021). Digitalization of tax administration communication under the effect of global megatrends of the digital age. SHS Web of Conferences. 92. 02022.

Irefe-Esema, J., & Akinmade, B. (2020). Automation and Tax Compliance: Empirical Evidence from Nigeria. American Journal of Theoretical and Applied Business.

Lang, M., & Risse, R. (Eds.). (2022). Tax law and digitization: how to combine legal tech and tax tech. Kluwer Law International BV.

OECD (2020), Tax Administration 3.0: The Digital Transformation of Tax Administration, OECD, Paris.

Prots, I., Petkov, S., Khmyz, M., Koziar, R., Hudyma, V., Yavnyy, O., & Chorniy, B. (2023). Implementation of Digital Technologies in the Tax Sphere: Foreign Experience and Prospects for Ukraine in Combating the Shadow Economy. Path of Science, 9(10), 5029-5037.

Purnamasari, D., Mulyati, Y., Sari, D., & Mariana, C. (2021). Administrative System Implementation Modern Taxation and Taxpayer Compliance. Review of International Geographical Education Online, 11(6). Setyowati, M. S., Utami, N. D., Saragih, A. H., & Hendrawan, A. (2020). Blockchain Technology Application for Value-Added Tax Systems. Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity, 6 (4), 156.

Silva Pedro Ivo, da-Nóbrega & Adriana Fumi Chim-Miki. (2021). Decision-making based on citizens' standpoint: an importance-performance analysis of smart city indicators Int. J.

Future Research on Making the Country's Tax System Smarter (with a Scenario Writing Approach)

Issa Hashemi Qandali¹, Fouad Makondi^{2*}, Reza Rostaminia³, Ezzatollah Kiani⁴, Vahid Chenari⁵

Abstract

Background and Objective: The purpose of this research is to study the future of the country's tax system (with a scenario writing approach). This research uses a mixed method (quantitative and qualitative).

Population and Statistical Sample: The population of this research is a qualitative and meta-synthesis of articles available on scientific and research sites, of which 10 articles were selected, and 20 university professors, managers, and officials of the country's tax system were selected in a targeted and accessible manner.

Research Method: The research method of the quantitative part, which is a descriptive research, was modified and modified in the quantitative part using the descriptive-survey method and the Delphi technique, and finally, the relevant scenarios were presented using the scenario writing method and with a future research approach.

Research Findings: By performing the CASP method and creating the vital value of the articles and using the method of reviewing the records, 61 indicators were identified in the form of 11 components. Using the quantitative Delphi method, which was implemented in two rounds, the number of components and indicators was 57 and 11 respectively. In the last stage, eleven scenarios were introduced using the futures research method.

Conclusion: By making the tax collection system intelligent, the Tax Affairs Organization can collect taxes accurately and without errors by accessing all bank accounts, purchase and sale systems, and currency and commodity exchange.

Keywords: Futures Studies, Tax System, Intelligence, Scenario Writing

¹Department of Public Administration, Shushtar Branch, Islamic Azad University, Shushtar, Iran.

^{2*}Department of Public Administration, Shushtar Branch, Islamic Azad University, Shushtar, Iran.
(Corresponding author)

³Department of Public Administration, Shushtar Branch, Islamic Azad University, Shushtar, Iran.

⁴Department of Public Administration, Shushtar Branch, Islamic Azad University, Shushtar, Iran.

⁵Department of Public Administration, Shushtar Branch, Islamic Azad University, Shushtar, Iran.